

(1) המשנה: דף לב ע"א

1. במה דומים דיני ממונות לדיני נפשות?

2. במה שונים דיני ממונות מדיני נפשות?

דיני נפשות	דיני ממונות	
		מספר הדיינים
		במה פותחים הדיינים במשא ומתן ביניהם
א. ב.		על פי כמה דיינים מכריעים את הדין
א. ב.		באיזה מקרה מחזירים את הדין
א. ב.		מי רשאי ללמד זכות או חובה
		האם מי שלימד חובה יכול אח"כ ללמד גם זכות
		האם מי שלימד זכות יכול אח"כ ללמד גם חובה
		מתי דנים
א. ב.		כמה זמן צריך לדון לכל הפחות
		את מי מן הדיינים שואלים ראשון מה הדין
		מי כשר לדון

שפת אמת ויצא - שנת תרל"ן

במדרש אשא עיני כו' כי יעקב אבינו עליו השלום עזב כל הסיועות אשר היה לו אצל אביו. זכות אב ואם. וגם קדושת המקום ארץ ישראל. והכניס עצמו במדריגה זו שלא יהיה לו עזר רק מהשם יתברך. וזה שכתבו חז"ל שתיקן תפילת ערבית. כי בודאי אין בכח היושב בחושך לבוא לתפלה כמאמר אין חבוש מתיר עצמו, אך בזאת נאות ליעקב אבינו עליו השלום, באשר הכניס עצמו למקום החושך הזה, בזה תיקן תפילת ערבית. והאמת כי גם לנו נשאר מקבלה זו אשר קיבל על עצמו למסירות נפש עבור קדושת שמו יתברך ולהלחם מלחמות ה' במקומות המסוכנים. לכן יש לנו גם כן עבודות הקשות מעול גלות ועול היצה"ר הגובר עלינו תמיד, וכן איתא במדרש כי אם היה עולה על הסולם לא היה הגלות עיין שם. ואנחנו מקבלים קבלת אבינו ובוחרים בדרכיהם, לכן יש לנו לבטוח בהקב"ה שלא יבוא לנו היזק מזה חס וחלילה. ונזכה לצאת מהחשיכה לאורה במהרה בימינו אמן.

וכן ענין מראות החלום אף כי בודאי יעקב אבינו עליו השלום לא היה צריך לחלומות. רק כי הכניס עצמו במקום זה אשר לא היה יכול להסתכל באספקלריא המאירה רק בחלום. וכן נדמה כל הגלות לחלום, כמו שכתוב (תהלים קכו, א) >שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן < הָיִינוּ כְּחֹלְמִים. ולהשיג מראה בעת החושך שמכונה בשינה הוא ענין החלום, שזה בא רק ע"י רב התדבקות כל היום בעבודת הבורא, כמו שכתוב במדרש הפסוק כָּמָה לָךְ בְּשָׁרֵי כו'. שע"י שכלתה נפשו ממש ככמהיות הללו שצמאים למים, על ידי זה יכול לקבל נבואה גם בלילה, וזמן שינה וגלות כנ"ל.

(2) חיוב דרישה וחקירה בדיני ממונות: דף לב ע"א – ע"ב (עז הנקודתיים)

שאלת הגמרא

הגמרא מקשה קושיה מסתירה בין משנתינו ובין ברייתא, ומבררת בתחילה מדוע להעדיף להקשות מהברייתא ולא ממשנה מפורשת.

1. מהו שטר מוקדם ומהו שטר מאוחר? _____

2. מדוע המקשן בגמרא העדיף להקשות מהברייתא ולא מן המשנה? _____

תשובות הגמרא

לשאלת הגמרא הובאו שלוש תשובות מפי שלושה אמוראים המיישבים את הסתירה, ואח"כ מובאים דברי אמורא נוסף (סימן חנינא רבא פפא אשי).

1. מהי תשובת **רבי חנינא** לשאלת הגמרא? _____

2. מהי שאלת הגמרא על תשובת רבי חנינא? _____

3. מהי תשובת **רב פפא** לשאלת הגמרא? _____

4. על איזו סתירה בין פסוקים דיבר ריש לקיש? _____

5. כיצד יישב ריש לקיש את הסתירה בין הפסוקים? _____

6. כיצד יישב **רב אשי** את הסתירה בין הפסוקים? _____

7. כיצד דרשה הברייתא הראשונה את הפסוק צדק צדק תרדוף? _____

8. כיצד דרשה הברייתא השניה את הפסוק צדק צדק תרדוף? _____

9. מתח קו בין החכם ובין בית דינו או בית מדרשו _____

• רבי אליעזר	• בית שערים
• רבן יוחנן בן זכאי	• גולה
• רבי יהושע	• נציבין
• רבן גמליאל	• רומי
• רבי עקיבא	• בני ברק
• רבי מתיא	• לוד
• רבי חנינא בן תרדיון	• ציפורי
• רבי יוסי	• סיכני
• רבי יהודה בן בתירה	• פקיעין
• חנינא בן אחי רבי יהושע	• ברור חיל
• רבי	• יבנא

3) דיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה: דף לב ע"ב – לג ע"א

הגמרא שואלת מה אומרים לעדים כאשר פותחים בדיני נפשות לזכות, ומשיבה על כך 6 תשובות.

1. מהי תשובת רב יהודה?

2. מה מקשה עליו עולא?

3. מהי תשובת עולא?

4. מה מקשה עליו רבה?

5. מהי תשובת רבה?

6. מה ההבדל בין תשובת עולא ובין תשובת רבה?

7. מהי תשובת רב כהנא?

8. מהי תשובת אביי ורבא?

9. מהי תשובת רב אשי?

10. איזו ראייה מביאה הגמרא לתשובת אביי ורבא?

4) דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה: דף לג ע"א

באיזה מקרה מחזירין את הדין בדיני ממונות

הגמרא מביאה משנה ממסכת בכורות (ד, ד), מקשה ממנה על משנתינו, ומביאה 4 תירווצים.

המשנה בבכורות: ... דין את הדין, זכה את החיב וחיב את הזכאי, טמא את הטאה וטהר את הטמא, מה שעשה עשוי וישלם מביטו. ואם היה ממחה לבית דין, פטור מלשלם. מעשה בפרה שנטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירוה. אמר תודוס הרופא, אין פרה וחזירה יוצאה מאלקסנדריא עד שהם חותכין את האם שלה, בשביל שלא תלד. אמר רבי טרפון, הלכה חמורף טרפון. אמר לו רבי עקיבא, רבי טרפון, פטור אתה, שאתה ממחה לבית דין, וכל הממחה לבית דין פטור מלשלם.

1. מה הסתירה בין משנתינו ובין משנה ממסכת בכורות?

2. לפי תירוצו של רב יוסף, משנתינו מדברת על דיין _____, ולעומת זאת המשנה בבכורות מדברת על דיין _____, שאם יגיד שטעה בדינו יוכל בעל הדין לומר לו (ראה רש"י ד"ה במומחה) _____

3. מה מקשה הגמרא על תירוצו של רב יוסף?

4. לפי תירוצו של רב נחמן, משנתינו מדברת על מקרה ש _____, ולעומת זאת המשנה בבכורות מדברת על מקרה ש _____

5. לפי תירוצו של רב ששת, משנתינו מדברת על מקרה ש _____, ולעומת זאת המשנה בבכורות מדברת על מקרה ש _____

בהמשך הגמרא מובא תירוץ נוסף של רב חסדא, אך לפני כן הגמרא מבררת את תירוצו של רב ששת

דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה - המשך: דף לג ע"א - תחילת ע"ב (עד הנקודתיים)

בירור תירוצו של רב ששת

1. מה נקרא טעות בדבר משנה לפי רב אשי (סמן ✓ / ✗)?
טעה בברייתות של רבי חייה ורבי אושעיא _____
טעה בהלכות של רב ושמואל _____
טעה בהלכות של רבינא ורב אשי _____
2. מה נקרא טעות בשיקול הדעת?

3. מה הקשה רב המנונא על תירוצו של רב ששת מהמשך המשנה בבכורות?

4. כיצד מתרץ רב ששת את קושיית רב המנונא?

5. רב נחמן בר יצחק הקשה לרבה על קושייתו של רב המנונא: רבי עקיבא במשנה פטר את רבי טרפון מלשלם מן הטעם שרבי טרפון היה _____, אך הוא לא יכול היה לפתור את רבי טרפון מן הטעם שהוא טעה ב_____ משום שבמקרה הזה רבי טרפון עשה מעשה - _____, ולכן לא ניתן להחזיר ולבטל את הדין.
6. התשובה לשאלת רב נחמן בר יצחק היא, שאם רב ששת צודק בחילוקו, אז במקרה הזה כיוון שזו היתה טעות ב_____ , התבטל דינו של רבי טרפון מעצמו, והאכלת הפרה לכלבים, לא היתה מעשה של רבי טרפון אלא של _____, ולכן לא היה צריך רבי טרפון לחשוש שיצטרך לפצות את הבעלים. העובדה שרבי טרפון חשש, מלמדת שהוא הבין שבמקרה הזה, למרות שזו טעות ב _____, בכל זאת הדין אינו מתבטל, ולכן הוא האחראי על ההפסד הכספי של בעל הפרה.

תירוצו של רב חסדא ובירורו

1. לפי תירוצו של **רב חסדא**, משנתינו מדברת על מקרה ש _____, ולעומת זאת המשנה בבכורות מדברת על מקרה ש _____.
2. מה מקשה הגמרא על תירוצו של רב חסדא?

3. כיצד מתפרשת משנתינו מחדש לגבי דיני ממונות, בניסיון לתרץ את הקושיה על תירוצו של רב חסדא?

4. לפי זה, כיצד מתפרשת משנתינו מחדש לגבי דיני נפשות?

5. מה מקשה הגמרא על האופן שבו פירשו את המשנה מחדש כדי ליישבה עם דברי רב חסדא (2 קושיות)?

6. כיצד מנסה רבינא לתרץ את הקושיה הראשונה על תירוצו של רב חסדא, וכיצד הוא מפרש לפי זה את המשנה בבכורות (ראה רש"י ד"ה רבינא, ד"ה טימא את הטהור, ד"ה טיהר את הטמא)?

5) דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה: דף לג ע"ב

1. בפסוק בשמות כג, ז כתוב: **מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל תִּהְרֹג כִּי לֹא אֶצְדִּיק רְשָׁע.** על מה מדברת המילה "נקי" ועל מה מדברת המילה "צדיק"?

2. כיצד מסייג ר' חייא בר אבא בשם רבי יוחנן את הדין שבמשנה?

3. איזה מסר ביקש רבי יוחנן ללמד את תלמידו רבי חייא בר אבא, כאשר אמר לו "אדמוקדך יקיד זיל קוץ קרד וצלי"?

6) דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה דיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה: דף לג ע"ב - לד ע"א

1. על מה מדברת המשנה לפי רב פפא, כך שהיא מסתדרת הן עם רבי יוסי ברבי יהודה והן עם חכמים החולקים עליו?

2. הגמרא מביאה את סוף הפסוק במדבר לה, ל: **כָּל מִכָּה נִפְשׁ לְפִי עֲדִים יִרְצַח אֶת הַרְצֵחַ וְעַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנִפְשׁ לְמוֹת.**

לפי רבי יוסי הפסוק מדבר על _____ ומלמד שהוא לא יכול _____, אבל הוא כן יכול _____.

לפי חכמים חלקו הראשון של הפסוק - **וְעַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה** - מדבר על _____, ומלמד שהוא לא יכול לטעון ביחס לנידון, לא במקרה של _____, ולא במקרה של _____. הטעם לכך הוא ש _____

משום כך, לומדים חכמים שחלקו האחרון של הפסוק - **אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנִפְשׁ לְמוֹת** - אינו מדבר על _____

7) דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד

זכות אין יכול לחזור וללמד חובה: דף לד ע"א

הסייג של רב לדין שבמשנה

רב מסייג את הדין האומר שבדיני נפשות המלמד זכות אין יכול וחזור וללמד חובה. על דברי רב מקשה הגמרא 5 קושיות ודוחה אותן.

1. רב אומר שהוא מדבר רק על השלב של _____ בדין, אבל לגבי השלב של _____ המלמד זכות רשאי לחזור וללמד חובה.

הגמרא מנסה להקשות על רב מפרק ה משנה ה העוסקת בדיני נפשות:

אם מצאו לו זכות, פטרוהו. ואם לאו, מעבירין דינו למחר. היו מזדווגין זוגות זוגות, וממעטין במאכל, ולא היו שותין יין כל היום, ונושאים ונותנים כל הלילה, ולמחרת משכימין ובאין לבית דין. המזכה אומר אני מזכה ומזכה אני במקומי, והמחזיב אומר אני מחזיב ומחזיב אני במקומי. המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה. טעו בדבר, שני סופרי הדנין מזכירין אותו. אם מצאו לו זכות, פטרוהו. ואם לאו, עומדים למנון. שנים עשר מזכין ואחר עשר מחזיבין, זכאי. שנים עשר מחזיבין ואחד עשר מזכין, ואפלו אחד עשר מזכין ואחד עשר מחזיבין ואחד אומר אני יודע, ואפלו עשרים ושנים מזכין או מחזיבין ואחד עשר מזכין, ואפלו אחד עשר מזכין ואחד עשר מחזיבין ואחד אומר אני יודע, יוסיפו הדנין. עד כמה מוסיפין, שנים שנים עד שבעים ואחד. שלשים וששה מזכין ושלשים וחמשה מחזיבין, זכאי. שלשים וששה מחזיבין ושלשים וחמשה מזכין, דנין אלו כנגד אלו עד שינאח אחד מן המחזיבין דברי המזכין:

2. בשלב הקושיה הראשונה הגמרא סברה שהמשנה בפרק ה מדברת על השלב של _____, אך הגמרא תירצה את הקושיה ואמרה שהמשנה בפרק ה מדברת על השלב של _____.

3. מה היא הקושיה השניה (מסוף המשנה בפרק ה), ומה התירוץ? _____

4. מה הקושיה השלישית על רב מדברי רבי יוסי בר חנינא, ומה היא תירוץ הגמרא? _____

5. איזו הודעה שלחו מארץ ישראל לבבל לפי הקושיה הרביעית, ואיזו הודעה שלחו לפי התירוץ? _____

משנתינו מלמדת שישנה חובת הלנת דין בלילה בדיני נפשות כאשר אחד הדיינים נותן טעם לחיבו, שמא תמצא בלילה סיבה לדחות את הטעם. לעומת זאת אין חובת הלנה לאחר שדיין נתן טעם לזכותו.

6. הקושיה החמישית על דברי רב היא מפרק ד משנה ג. לפי משנה זו רושמים סופרי בין הדין את דברי המזכין ואת דברי המחזיבים. מה הטעם לכך שיש צורך לכתוב את דברי המחזיבים (ראה רש"י ד"ה בשלמא דברי המחזיבין)?

7. מה היה הטעם שייחסה גמרא לכך שיש צורך לכתוב את דברי המזכים, בשלב הקושיה ובשלב התירוץ?

דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה - המשך: דף לד ע"א-ע"ב

טעם אחד משני מקראות

1. מה פסק רבי יוחנן לרב אסי לגבי שני דיינים המביאים טעם אחד משני מקראות, ומה טעמו של דין זה (ראה רש"י ד"ה אין מונין להן אלא אחד)?

2. מה המקור של אביי לדין של רבי יוחנן?

3. מה המקור של דבי רבי ישמעאל לדין של רבי יוחנן?

הגמרא מנסה להביא דוגמא למקרה שבו יש טעם אחד משני מקראות. היא מנסה שלוש פעמים להביא דוגמא, שתי הראשונות – של רב זביד ושל רב פפא – נדחות, ורק את הדוגמא השלישית – של רב אשי – היא לא מצליחה לדחות.

4. הדוגמא הראשונה - של רב זביד – נדחית, והגמרא אומרת שאין כאן טעם אחד. מדוע?

5. הדוגמא השניה - של רב פפא – נדחית, והגמרא אומרת שאין כאן טעם אחד. מדוע?

6. מדוע חשבה הגמרא לדחות גם את הדוגמא השלישית - של רב אשי, ולומר שאין כאן טעם אחד?

7. מדוע הסופו של דבר לא נדחתה הדוגמא השלישית?

מילים בארמית לשינון

מיהדר - מחפש	איפכא – הפוך	ליתני – לשנות	ליכא – אין	וליסעמיך – ולסברתך	וליסעמיך – ולסברתך
השתא – עכשיו	ביה – בו	הדר – חזר	נימא – נאמר	אמאי – מדוע	אמאי – מדוע
איתמר – נאמר	ותרוייהו – ושניהם	מיניה – ממנו	למעבד – לעשות	חזו – ראו	חזו – ראו

תפארת שלמה על התורה - פרשת שמות

ותפתח ותראהו. פרש"י שראתה עמו שכינה. יש להתבונן מאין הבינה זאת. אך הנה ידוע כי הלומד תורה לשמה שכינה שרויה עמו. והבינה בזה אם ע"י לימודו בא לו יראת שמים. כמש"א הרמב"ן ז"ל לבנו כמבואר במ"א. כי זה הוא היראת שמים מהשכינה אשר עליו. וז"ש ותפתח ותראהו לשון יראה דע"י שפתחה באה עליה יראה. ופרש"י מאין באתה לזה כי ראתה עמו שכינה. ראתה לשון יראה. מחמת שעמו שכינה. וק"ל.

(וכעין זה שמעתי (בפי בשלח) מאמר הגמ'. (רש"י טו, ב) ראתה שפחה על הים לשון יראה. כי גם הסט"א שנקראת שפחה נפל עליה יראה ופחד מהדר גאונו):

א"י ותפתח ותראהו והנה נער בוכה ותאמר מילדי העברים זה וגו'. הנראה עפמ"ש. (קהלת ג, יד) והאלקים עשה שייראו מלפניו. להורות גודל מעלת הצדיקים אשר כל הנגשים אליהם בראיית פניהם נמשך על האדם יראת שמים כמ"ש במש"ע"ה. (שמות לד, ל) ויראו מגשת אליו כאשר נגשו אליו וראו פניו נפל עליהם יראת ה'. וז"פ והאלהים עשה שייראו מלפניו עפ"י הידוע שהצדיקים נקראים אלהים והם נעשו ונבראו להשיג מהם יראת ה' אשר לא נוכל להשיג אף אם האדם רואה את השמים והארץ וכוכבי שמים וכדומה מנפלאות הבורא ב"ה. וזה ג"כ פ"י הפי (שם ב, ב) ותרא אותו כי טוב הוא. פ"י כאשר אמו ראתה אותו נפל עליה יראה גדולה והבינה כי טוב הוא. וזה ג"כ ותפתח ותראהו - ותראהו לשון יראה כנ"ל.

8) דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה: דף לד ע"ב

האם דנים בלילה דיני ממונות?

1. מה הסתירה בין הפס' (שמות יח, כו) וְשִׁפְטוּ אֶת הָעַם בְּכָל עֵת, ובין הפסוק (דברים כא, טז) וְהָיָה בַיּוֹם הַנִּחִילוּ אֶת בְּנֵי, וכיצד יישב אותה רבא?

2. אילו דברים למד רבי מאיר על ריבים ועל נגעים מההיקש בין ריבים ובין נגעים, ומה הוא לא למד על נגעים מהיקש זה?

דין סומא

1. מדוע הביאה הגמרא את המעשה על כך שבשכונתו של רבי יוחנן היה דין עיוור, ורבי יוחנן לא מחה על כך?

2. מהי סתם משנה, מה מקשה הגמרא מסתם משנה במסכת נדה על רבי יוחנן, ומה היא מתרצת?

3. מדוע העדיף רבי יוחנן לפסוק כמשנתנו ולא כמשנה ממסכת נידה (2 טעמים)?

דרשות הפסוקים של רבי מאיר

1. מה למד רבי מאיר מהפס' (שמות יח, כו) וְשִׁפְטוּ אֶת הָעַם בְּכָל עֵת, על הבדל בין ריבים ונגעים?

2. מה למד רבי מאיר מהפס' (דברים כא, טז) וְהָיָה בַיּוֹם הַנִּחִילוּ אֶת בְּנֵי, לפי מסקנת הגמרא?

9) דיני נפשות דנים ביום וגומרים ביום: דף לד ע"ב - דף לה ע"א

1. מאיזה פסוק למדה הגמרא שדיני נפשות דנים ביום, ומנין שפסוק זה אכן מדבר על דיני נפשות?

2. מיהם, לפי מסקנת הגמרא, אותם שעליהם מדבר הפס' (במדבר כה, ד) קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש?

10) דיני ממונות גומרין בו ביום... דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה: דף לה ע"א

האמוראים חלקו מאיזה פסוק מתוך ישעיה א, נלמד המקור לדין שבמשנה.

1. מה למד כל אחד מהאמוראים מהפסוקים הבאים?

פס' יז: למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ	פס' כא: מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים	
		ר חנינא
		רבא

2. מה ההבדל ביום תענית בין חלוקת צדקה של פת ותמרים, ובין חלוקת צדקה של מעות וחיטים (ראה רש"י ד"ה כל תענית, וד"ה וה"מ, וד"ה אבל זוזי וחיטי ושערי)?

11) לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב: דף לה ע"א

1. מדוע אי אפשר לדון דיני נפשות בשבת (שים לב לאפשרויות השונות)?

א. מדוע אי אפשר להתחיל לדון ביום שישי ולסיים את הדין ביום שישי?

ב. מדוע אי אפשר להתחיל לדון ביום שישי ולסיים את הדין ביום שבת?

ג. מדוע אי אפשר להתחיל לדון דיני נפשות ביום שישי, ולהמשיך לדון ביום ראשון?

מילים בארמית לשינון

ריפתא – לחם ואידך – והאחר (והשני) אורתא – לילה לדייניה – לדון אותו

12) האם קבורת מת מצוה דוחה שבת: דף לה ע"א – לה ע"ב

1. הקל וחומר של ריש לקיש:

_____ דוחה עבודה. עבודה דוחה _____ . לכן ← _____ דוחה _____ .

2. הגמרא מביאה מדרש הלכה על הפסוק במדבר ו, ז: לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֵחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמַתָּם כִּי נָזַר אֱלֹקָיו על ראשו. על מי אסור לנזיר כהן גדול להטמא?

3. על מי חייב נזיר כהן גדול להטמא, ומאיזה מילים בפסוק הדבר נלמד?

4. רבי יוחנן דוחה את הקל וחומר של ריש לקיש? לא כל דבר שדוחה עבודה, דוחה גם _____ .

_____ דוחה עבודה, ובכל זאת היא אינה דוחה _____ .

13) האם רציחה דוחה שבת: דף לה ע"ב

1. מהי אותה רציחה שעליה דנה הגמרא אם היא מותרת בשבת?

2. הקל וחומר שמכוחו רצתה הגמרא להוכיח שרציחה דוחה את השבת:

_____ דוחה עבודה. עבודה דוחה _____ . לכן ← _____ דוחה _____ .

3. מנין למדה הגמרא שרציחה דוחה את העבודה?

4. באיזה מקרה רציחה אינה דוחה את העבודה (ראה רש"י ד"ה רציחה תוכיח שדוחה את העבודה)?

5. מה הקושי בפסוק (שמות לה, ג) לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שבגללו חלקו רבי יוסי ורבי נתן מה מרבה הפסוק (ראה רש"י ד"ה מה ת"ל)?

6. מה מרבה הפסוק לפי רבי יוסי?

7. מה מרבה הפסוק לפי רבי נתן?

8. מהי "חובת הגוף"?

9. מה הקושי בפסוק (שמות לה, ג) לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שבגללו לימד תנא דבי רבי ישמעאל דין המדבר על ברציחה בשבת?

10. האם ניתן ללמוד מן הפסוק (שמות לא, יד) וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קִדְּשׁ הוּא לְכֶם מִחֲלֻלָּהּ מוֹת יוֹמָת... שאסור לבית דין לרצוח בשבת (נמק)?

11. תנא דברי רבי ישמעאל לומד גזירה שווה בין המילה **מִשְׁבְּתֵיכֶם** בפסוק (שמות לה, ג) לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, ובין המילה **מוֹשְׁבְּתֵיכֶם** בפסוק (במדבר לה, כט) וְהָיוּ אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדוֹרֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם. באיזה הקשר נאמר הפסוק מחומש במדבר?

12. על איזה מושב מדבר הפסוק בחומש במדבר?

14) האם רציחה דוחה עבודה: דף לה ע"ב – לו ע"א

1. הקל וחומר שמכוחו רצה אביי להוכיח שרציחה אינה דוחה עבודה:
עבודה דוחה שבת, לכן עבודה חמורה ושבת _____.
אם _____ אינה דוחה שבת שהיא _____ ← קל וחומר ש _____ אינה דוחה עבודה שהיא חמורה.
2. לפי הקל וחומר של אביי, איזו עבודה נדחית מפני רציחה, ואיזו עבודה אינה נדחית מפני רציחה (רמז: כיצד מתפרש הפסוק (שמות כא, יג) וְכִי יִזְד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת, לפי הקל וחומר של אביי)?
רציחה אינה דוחה עבודה של _____ אבל היא כן דוחה של _____.
הפסוק מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת מדבר על _____.
3. לאחר שלמדנו שאין רציחה דוחה את השבת, מנין שאין רציחה דוחה יום טוב (ראה רש"י ד"ה אין רציחה דוחה אותו)?

4. האם מותר להקריב קרבן יחיד ביום טוב?

5. אם מותר להקריב קרבן יחיד ביום טוב, ניתן ללמוד קל וחומר לגבי השאלה אם רציחה דוחה את העבודה?
קרבן יחיד דוחה יום טוב, לכן קרבן יחיד חמור ויום טוב _____.
אם _____ אינה דוחה יום טוב שהוא _____ ← קל וחומר ש _____ אינה דוחה קרבן יחיד שהוא חמור.
6. לפי קל וחומר זה, מה הקושי מן הפסוק (שמות כא, יג) וְכִי יִזְד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת?

7. מה נלמד לפי רבא מהמילה מִזְבְּחֵי בפסוק (שמות כא, יג) וְכִי יִזְד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת?

8. לפי הלימוד של רבא מהמילה מִזְבְּחֵי, איזו עבודה נדחית מפני רציחה?

ספר קדושת לוי - מסכת אבות

מחמשה עשר בשבט עד ראש חודש ניסן כאשר היו מקדשים על פי הראיה מ"ה ימים, וכן מחמשה עשר באב עד ראש השנה מ"ה ימים. הכלל, כי ר' אליעזר ור' יהושע, חד סבר בניסן נברא עולם, וחד סבר בתשרי נברא עולם. והנה התוספות בראש השנה (כו. ד"ה כמאן) מפרש האדם נברא בכ"ה באלול. ונמצא מט"ו באב עד כ"ה אלול ארבעים יום נגד יצירת הוולד. וכן למאן דאמר בניסן נברא עולם, האדם נברא בכ"ה באדר. נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר ארבעים יום נגד יצירת הוולד. ובאמת אנן פסקינן כשני המאן דאמרי. וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט, ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופסח הוא הכנה למתן תורה, נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה, והא ראייה גם כן שהתורה ניתנה בסיון, ומשה רבינו עליו השלום אמר משנה תורה בשבט ככתוב בעשתי עשר חודש, הרי ראייה שחודש שבט הוא הכנה למתן תורה.

15) דיני ממונות הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול: דף לו ע"א

1. במה היה שונה בית הדין של רבי משאר בתי הדין, לעניין מניית הדעות בבית הדין, ומה היתה הסיבה לכך (ראה רש"י ד"ה מן הצד הוה מתחלי)?

2. לפי מסקנת הגמרא, כדי שיאמר שמימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, צריך שבמשך כל ימי גדולתם, לא יהיה אדם שהוא _____ מהם או שהוא _____ להם בתורה או בגדולה.
3. מי חי בימי שאול והיה גדול ממנו בתורה?

4. מי חי בימי דוד והיה גדול ממנו בתורה?

5. מי חי בימי שלמה והיה גדול ממנו בתורה?

6. מי חי בימי חזקיה והיה גדול ממנו בתורה?

7. מי חי בימי עזרא והיה גדול ממנו בגדולה?

16) דיני נפשות מתחילין מהצד: דף לו ע"א-ע"ב

רב ותלמיד הדנים יחד דיני ממונות

1. מה דרשה הגמרא על הפסוק וְלֹא תִעָנֶה עַל רֵב (שמות כג, ב) (ראה רש"י ד"ה לא תענה על רב)?

2. כאשר הרב לימד את תלמידו הלכה בדיני נפשות הנוגעת למקרה שעומד לפניהם, ואח"כ הוא דן עם התלמיד את אותו הדין, מתי הם נמנים כשתי דעות, ומתי כדעה אחת?

שור הנסקל

1. במה דומה דינו של שור הנסקל לדיני נפשות?

 2. במה דומה דינו של שור הנסקל לדיני ממונות?

- כמה הבדלים בין דיני ממונות לדיני נפשות?
1. אילו שני הבדלים בין דיני ממונות לדיני נפשות המנויים במשנה, הם בעצם הבדל אחד (נמק)?

 2. אילו תכונות נוספות דורשת הברייתא מדיין הבא לדון בדיני נפשות?

 3. מתי נעדיף דיין שאין בו את התכונות הללו, אפילו בדיני נפשות?

מילים בארמית לשינון

רישא – הראש / ההתחלה	שאני – שונה	נח נפשיה – נפטר	שניה – שנותיו
קטליה – הרג אותה	איקטיל – נהרג	איכא – יש	

17) הכל כשרין לדון דיני ממונות: דף לו ע"ב

1. אילו שני סוגי אנשים כשרים לדון דיני ממונות, אך פסולים מלדון בדיני נפשות? _____
2. איזו מעלה יש לגר על פני ממזר? _____
3. איזו מעלה יש לממזר על פני גר? _____

18) ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות: דף לו ע"ב

1. איזה פסול נוסף מחדשת הגמרא לגבי הדיינים בדיני נפשות (ראה רש"י ד"ה מכל מום)? _____
2. מדוע לא ניתן ללמוד פסול זה מן הפסוק (שיר השירים ד, ז) כַּלְדָּי יָפֵה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּדָד? _____
3. מדוע לא ניתן ללמוד פסול זה מפרשיית מינוי הדיינים בחומש במדבר, שבה נכתב (במדבר יא, טז) ...אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּדִי? _____

19) המשנה: דף לו ע"ב - לו ע"א

1. עיין ברש"י ד"ה כחצי גורן עגולה, והשלם את המשפטים הבאים:
הסנהדרין ישבה בצורת _____ . הטעם לכך הוא _____ . הסנהדרין לא ישבה בצורת שורה.
הטעם לכך הוא _____ . הסנהדרין לא ישבה בצורת מעגל שלם. הטעם לכך הוא _____ .
2. השלם את הטבלה הבאה:

התנא	מספר הסופרים	מה כותב כל סופר	הטעם (ראה רש"י ד"ה וכותבין דברי המזכין והמחייבין, וד"ה שלשה)
ת"ק			
רבי יהודה			

3. עיין ברש"י ד"ה ושלש שורות, והשלם את המשפטים הבאים:
לפני הסנהדרין ישבו תלמידי החכמים ב _____ שורות, שבכל אחת מהן _____ תלמידים.
זאת כדי שיהיו בבית הדין יותר מ _____ תלמידים, שיוכלו להשלים בשעת הצורך את מספר הדיינים עד _____ . לא היו שתי שורות של _____ תלמידים משום _____ ש _____ .

20) שרר אגן הסהר: דף לו ע"א

הגמרא מביאה את הפסוק שְׁרָרָ אֲגֵן הַסֵּהַר אֶל יְחִסָּר הַמְּזֵג בְּטָנָה עֲרַמַת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים (שיר השירים ז, ג) כמקור לדין שבמשנה.

1. לאיזה דין מהמשנה מחפשת הגמרא מקור (ראה רש"י ד"ה מה"מ)?

2. מה לומדת הגמרא מחלקי הפסוק?

שְׁרָרָ	אֲגֵן	הַסֵּהַר	אֶל יְחִסָּר הַמְּזֵג
שְׁרָרָ = שְׁרָרָ שְׁרָרָ			הַמְּזֵג = _____ .
בְּ	שֶׁל		אֲסוּר שְׁמִסְפָּר הַחֲכָמִים הַיּוֹשֵׁב בְּסִנְהֶדְרִין יִפְחַת מְ _____ שֶׁהֵם כְּ _____ מַכְמוֹת סִנְהֶדְרִין גְּדוּלָּה.

בְּטָנָה עֲרַמַת חֲטִים	סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים
	אֲפִילוּ אִם הַסֵּיג שֶׁהַסִּנְהֶדְרִין תִּקְבַּע יִהְיֶה קָל כְּמוֹ _____ בְּכִ"ז יִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרָצוּ אוֹתוֹ.

3. איזה חלק מחלקי הפסוק, היה זה שממנו למדנו את הדין מהמשנה?

צדקתם של ישראל

הגמרא מביאה שלושה מקורות על הצדיקות של עם ישראל. הראשון שבהם הוא סוף הפסוק שנדרש קודם לכן על הסנהדרין.

1. המין שהקשה על רב כהנא תהה על ההלכה האומרת ש _____

2. המין הביא משל על סיבי פשתן שנוגעים באש ואינם מתלקחים ודולקים. מה הנמשל? _____

3. רב כהנא דוחה את המשל של המין, ואומר שהתורה מעידה על צדקת ישראל בפסוק סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים. מה הראיה מפסוק זה (ראה שתי השורות הראשונות בתוס' ד"ה התורה העידה עלינו)? _____

4. מה למד ריש לקיש מהפסוק כְּפָלַח הָרְמוֹן רָקֵתָהּ מִבְּעַד לְצִמְתָּהּ (שיר השירים ו, ז)? _____

5. מה למד ר' זירא מן הפסוק וַיִּגֶשׁ וַיִּשָּׂק לּוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ (בראשית כז, כז) המתאר את התקרבות יעקב ליצחק כדי לקבל את ברכתו? _____

6. מדוע קירב ר' זירא את הבריונים שהיו בשכונתו? _____

7. למי היתה ביקורת על המעשה של ר' זירא? _____

8. מתי התגשמה התקווה של ר' זירא מאותם בריונים, ומדוע? _____

הוספת תלמיד לדיינים

1. אביי אומר ש"מ כי נידי כולחו נידי. תאר את התנועה שעליה הוא מדבר, וכתוב על מי מדובר. _____

2. מה ישיבו למי שיאמר שעד עכשיו ישב בראש ועכשיו הוא יושב בזנב? _____

21) המשנה - כיצד מאיימין את העדים: דף לז ע"א-ע"ב

1. מהם ארבעת המקרים שבהם אין העדות כשרה כיוון שהעדים לא ראו אותה בעיניהם?
א. _____ ב. _____ ג. _____ ד. _____
2. מה ההבדל שהמשנה מביאה בין עדי שקר בדיני ממונות ובין עדי שקר בדיני נפשות?

3. אילו דברים אומרים לעדים כדי לשכנע אותם להעיד אמת בדיני נפשות (על בדיקת העדות, על הכפרה לעדי שקר ועל חומרת המאבד נפש מישראל)?

22) שמא תאמרו מאומד - תנו רבנן כיצד מאומד: דף לז ע"ב

1. מהי הדוגמא שהברייתא מביאה לאומד על רצח?

2. מה הנימוק שמביא רבי שמעון בן שטח, לכך שהוא אינו יכול להעיד על הרוצח?¹

3. כיצד נענש הרוצח שרבי שמעון בן שטח לא יכול היה להעיד על כך שרצח?

4. אילו צורות מיתה מחליפות את מיתות בית הדין מיום שבטלה סנהדרין?
א. סקילה: _____
ב. שריפה: _____
ג. הרג: _____
ד. חנק: _____
5. איזו מיתה חמורה יותר - הרג או שריפה?

23) מאומד בדיני ממונות: דף לז ע"ב

1. מה למדה הגמרא מהשוואה בין משנתנו העוסקת באיום על עדי נפשות, ובין המשנה בדף כט ע"א העוסקת באיום על עדי ממונות?

2. מהי שיטת רבי אחא לגבי אומד בדיני ממונות?

3. מניין שבדיני ממונות אין מקבלים עדות עד מפי עד?

4. מה מסקנת הגמרא מכך שגם בדיני ממונות אין מקבלים עדות עד מפי עד?

שם משמואל פרשת תרומה - שנת תרע"ב
שביאר כבוד קדושת אבי אדמו"ר זצלה"ה וכתבנו לעיל מזה, והיינו שאף התפעלות ורגש הנפש בעבודת ה' יתברך הוא טוב, מכל מקום צריך שיבוא מחמת ישוב הדעת, שהוא בחינת שבת שהיא בחינת דעת דכתיב (שמות ל"א) לדעת כי אני ה' מקדישכם, אבל בלי ישוב הדעת לשמחה מה זו עושה, ואף שמדמה בנפשו שהוא רגש והתפעלות בדרכי ה' יתברך, אין זה אלא דמיון בעלמא. וזקני >הרבי מקוצק< זצוקלה"ה דבוריו האחרונים קודם הסתלקותו אמר: כל מי שיניח את ראשו בתורה הנני ערב בעדו שיהיה ממנו בזה >בעולם הזה< ובבא >בעולם הבא< ומה שהוא "לייטשי מטשוטשים" (פירושו רגש ריקם) ילך לנוקבא דתהומא רבה.

1. שאלות הרחבה: עיין במשנה אבות א, ט. מה מלמד רבי שמעון בן שטח?

- עיין בתוס' ד"ה שאין דמך מסור בדי, וכתוב מה הנימוק שבגללו לא יכול היה רבי שמעון בן שטח להעיד על הרוצח.

24) חטא קין ועונש הגלות: דף לו ע"ב – לח ע"א

בעקבות דברי המשנה על קין מביאה הגמרא שלוש מימרות של ר' יהודה בן ר' חייא על חטא קין ועל גלותו

1. אילו שני לימודים למדה משנתינו מהפסוק (בראשית ד, י) קול דמי אחיד צעקים אלי מן האדמה?

א. _____

ב. _____

2. מה למד ר' יהודה בן ר' חייא מאותו פסוק? _____

3. בבראשית (ד, יא) נאמר על קין: ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיד מידך. לפי תשובת ר' יהודה בן ר' חייא לחזקיה אחיו, מה ארע עם פי הארץ מכאן ואילך? _____

4. כיצד לפי ר' יהודה בן ר' חייא, השפיעה גלותו של קין על עונשו, ומהיכן זה נלמד? _____

לאחר דברי ר' יהודה בן ר' חייא על הכפרה שהיתה בעונש הגלות של קין, עוברת הגמרא לעסוק בגלות

1. מה הם העונשים שהגלות מכפרת על החטאים שגורמים להם, לפי ר' יהודה? _____

2. מלכי יהודה האחרונים היו יהואחז, יהויקים, יהויכין וצדקיהו. על יהויכין מתנבא ירמיה (כב, ל) כה אמר ה' כתבו את האיש הזה עירי גבר לא יצח בגמיו כי לא יצח מזרעו איש ישב על פסא דוד ומשל עוד ביהודה. ר' יוחנן הוכיח שנולדו לו בכל זאת בנים מהפס' בדהיי"א (ג, יז-יט) ובגני וכן אסר שאלתיאל בנו. ומלפנים ופדיה ושאצור וקמיה הושמע ונדביה. ובגני פדיה ורבבל ושמעי וכן ורבבל משלם וננניה ושלמית אחותם. כיצד הוא מיישב את הסתירה? _____

3. עם מי מזהה הגמרא את ורבבל הנזכר בפסוק הנ"ל? _____

4. מדוע נפגע רבי מהדברים שאמרו לפניו בסעודה ר' יהודה בן ר' חייא ואחיו חזקיה? _____

5. בספר דניאל (ט, יד) נאמר וישקד ה' על הרעה ויביאנה עלינו כי צדיק ה' אלקינו על כל מעשיו אשר עשה. מה הקשה ר' חסדא על הפסוק הזה? _____

6. כיצד תירץ את הקושי? _____

7. כיצד, על פי הפסוקים בדברים (ד, כה-כו) כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלקיך להכעיסו. העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ... תירץ עולא את אותו הקושי (ראה רש"י ד"ה עולא אמר, וכן רש"י לדברים ד, כה ד"ה ונושנתם)? _____

8. כיצד הסביר רב אחא בר יעקב, לפי פירושו של עולא, את המילה מהר בדברים (ד, כו)? _____

25) בריאת האדם: דף לח ע"א

1. מה הטעמים שהובאו במשנתנו לכך שהאדם נברא יחידי?

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____
- ד. _____

2. מפני מה נברא האדם יחידי לפי הברייתא שהביאה הגמרא?²

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____
- ד. _____

3. מפני מה, לפי הברייתא אין פרצופיהן של בני אדם דומין זה לזה?

4. במה משתנה אדם מחבירו, לפי רבי מאיר, ומדוע?

5. מפני מה נברא האדם בערב שבת לפי הברייתא שהביאה הגמרא?

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____
- ד. _____

6. מה דרשה הגמרא על כל אחד מחלקי הפסוקים ממשלי (ט, א-ד): חֲכָמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה חֲצָבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה. טְבַחָה טְבַחָה מְסֻכָּה יֵינָה אֵף עֲרָכָה שְׁלַחְנָה. שְׁלַחָה נְעֻלְתֶּיהָ תִּקְרָא עַל גְּפֵי מְרָמֵי קֶרֶת. מִי פְתִי יָסַר הִנֵּה חָסַר לֵב אֲמָרָה לוֹ.

חֲצָבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה	חֲכָמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה

טְבַחָה טְבַחָה מְסֻכָּה יֵינָה אֵף עֲרָכָה שְׁלַחְנָה

עַל גְּפֵי מְרָמֵי קֶרֶת	שְׁלַחָה נְעֻלְתֶּיהָ תִּקְרָא

7. איזו סתירה מצא רבה בר בר חנה בין הפסוק הנ"ל (משלי ט, ג) ובין הפסוק (משלי ט, יד): וְיִשָּׁבָה לְפָתַח בֵּיתָה עַל כְּסֵא מְרָמֵי קֶרֶת?

8. כיצד מתורצת הסתירה?

9. כיצד דרשה הגמרא את הפסוק (משלי ט, ד) - מִי פְתִי יָסַר הִנֵּה חָסַר לֵב אֲמָרָה לוֹ?

10. על מי והיכן נאמר חסר לב?

2 שאלת הרחבה: אילו טעמים במשנה ובברייתא מקבילים אלה לאלה?

(26) בריאת האדם וחטאו: דף לח ע"א-ע"ב

1. מאילו מקומות הוצבר עפרו של אדם הראשון?

גופו - ראשו - עגבותיו - שאר אבריו -

2. מה היה סדר האירועים ביום שבו נברא אדם הראשון?

שעה 1: _____ שעה 2: _____ שעה 3: _____
שעה 4: _____ שעה 5: _____ שעה 6: _____
שעה 7: _____ שעה 8: _____ שעה 9: _____
שעה 10: _____ שעה 11: _____ שעה 12: _____

3. כיצד דרש ר' יוחנן בר חנינא את חלקו הראשון של הפסוק מתהלים (מט, יג): **וְאָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין נִמְשַׁל כְּבַהֲמוֹת נִדְמוּ?**

4. כיצד דרש רמי בר חמא את סופו של הפסוק - **נִמְשַׁל כְּבַהֲמוֹת נִדְמוּ?**

הגמרא מביאה 4 מאמרים של ר' יהודה בשם רב על אדם הראשון: אחד על דברי המלאכים לפני בריאתו, אחד על כך שהקב"ה מיעט אותו לאחר חטאו, אחד על כך שדיבר ארמית ואחד על פגם באמונתו.

5. כיצד מתפרש הפסוק בישעיה (מו, ד) **וְעַד זְקֵנָה אֲנִי הוּא וְעַד שִׁיבָה אֲנִי אֶסְבֵּל אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֶשָּׂא וְאֲנִי אֶסְבֵּל וְאֲמַלֵּט** (ראה רש"י ד"ה עד זקנה)?

6. כיצד מתפרש הפסוק בדברים (ד, לב) על גובהו של אדם הראשון לפני החטא?

לִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֵצֵה הַשָּׁמַיִם

רבי אלעזר

רב יהודה בשם רב

7. איך תירצו בגמרא את הסתירה בין שני הפירושים על גובהו של אדם הראשון?

8. מזמור קלט בתהלים מדבר לפי חז"ל על אדם הראשון. מה למד רב יהודה בשם רב מפסוק יז במזמור: **וְלִי מָה יִקְרוּ** רְעִידָה אֵיל מָה עֲצָמוֹ רְאִשֵׁיהֶם (שים לב לפסוק בעזרא ד, י - **וּשְׂאָר אֲמִיא דִּי הִגְלִי אֶסְנַפֵּר רַבָּא וַיִּקְרָא**, ולפסוק בדניאל ג, כט - **אֲנָתָה { אֲנָתָה } מְלָכָא רְעִיוֹנָךְ עַל מְשַׁכְּבָךְ סְלִקוּ?**)

9. באיזה הקשר אמר אדם הראשון את הפסוק לפי ריש לקיש?

10. מנין למד רב יהודה בשם רב שאדם הראשון היה מין?

11. כיצד למד רב יצחק מהפסוק בהושע (ו, ז) - **"וְהִמָּה כְּאָדָם עֲבָרוּ בְרִית"**, שאדם הראשון משך בערלתו כדי להסתיר את העובדה שהוא נימול?

12. כיצד מאותו פסוק למד רב נחמן שאדם הראשון היה כופר בעיקר?

27) דע מה שתשיב לאפיקורוס: דף לח ע"ב

הגמרא מביאה שתי מימרות (ועוד הבהרה אחת) של רבי יוחנן על היחס למינים.

1. על איזה אפיקורוס נאמר במשנה, לפי רבי יוחנן "דע מה שתשיב לאפיקורוס"?

הסבר בפסוקים הבאים, מה מסייע לכאורה למינים, וכיצד לפי רבי יוחנן יש תשובה למינים.

מה התשובה למינים?	מה מסייע לכאורה למינים?	מה התשובה למינים?
בראשית א, כו: וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ	בראשית א, כו: וַיִּבְרָא אֱלֹקִים נְעֻשָׁה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ	בראשית א, כו: וַיִּבְרָא אֱלֹקִים נְעֻשָׁה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ
בראשית יא, ה: וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמְּגִדָּל	בראשית יא, ז: הֲבֵנָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתֵם	בראשית יא, ז: הֲבֵנָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתֵם
בראשית לה, ג: לְאֵיל הָעֵנָה אֶתִּי בְּיוֹם צָרְתִּי	בראשית לה, ז: כִּי שָׁם נָגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹקִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו	בראשית לה, ז: כִּי שָׁם נָגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹקִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו
דברים ד, ז (סוף הפס'): כֹּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו	דברים ד, ז (תחילת הפס'): כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו	דברים ד, ז (תחילת הפס'): כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו
שמו"ב ז, כג (המשך הפס'): לְפָדוֹת לוֹ לְעֵם וְלָשׁוּם לוֹ שֵׁם	שמו"ב ז, כג (תחילת הפס'): וּמִי כַעֲמֹד כְּיִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹקִים	שמו"ב ז, כג (תחילת הפס'): וּמִי כַעֲמֹד כְּיִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹקִים
דניאל ז, ט (המשך הפס'): וְעֵתִיק יוֹמִין יָתֵב <=וקדמון הימין ישב>	דניאל ז, ט (תחילת הפס'): חֲזָה הָיִית עַד דִּי כְרִסוֹן רָמִיו <=רואה הייתי עד שכסאות הוטלו>	דניאל ז, ט (תחילת הפס'): חֲזָה הָיִית עַד דִּי כְרִסוֹן רָמִיו <=רואה הייתי עד שכסאות הוטלו>

2. למה, לפי רבי יוחנן, ישנם בכל זאת פסוקים בתנ"ך המתייחסים לקב"ה בלשון רבים?

3. למה הובאו ע"פ דניאל, שני כסאות לקב"ה?

א. לפי רבי עקיבא (לפני שחזר לפרש כרבי יוסי)?

ב. לפי רבי יוסי?

ג. לפי רבי אלעזר בן עזריה?

28) ויכוחים של חכמים: דף לח ע"ב

1. מה הקושי בפס' בשמות (כד, א) וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל ה' אֲתָה וְאַהֲרֹן וְכו'?

2. כיצד הסביר רב אידיה את הפסוק למין שהקשה עליו?

3. על מטטרון נאמר בשמות (כג, כ-כא): הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מִלְּאָדָּךְ לְפָנֶיךָ לְשִׁמְרָךְ בְּדַרְךָ וְלְהַבְיֵאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי. הַשִּׁמְרָן מִפְּנֵי וְשִׁמְעַתְּ בְּקִלּוֹ אֶל תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפָשְׁעֵכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ. כיצד התייחס משה לאותו מלאך?

4. מה הקשה המין על רבי ישמעאל מהפס' בבראשית (יט, כד) וְה' הִמְטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עַמּוֹרָה גִּפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם?

5. מה השיב הכובס לאותו מין מן הפס' בבראשית (ד, כג) וַיֹּאמֶר לְמֹד לְנַשְׂיֹו עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלֵי נְשֵׁי לְמֹד הָאֲזָנָה אִמְרַתִּי?

29) ויכוחים של חכמים - המשך: דף לט ע"א - תחילת ע"ב

ארבעה ויכוחים בין רבן גמליאל לכופרים

1. מה השיבה בת רבן גמליאל לכופר שהאשים את אביה שאלוקינו גנב?

2. מדוע לקח הקב"ה את צלעו של האדם בחשאי ולא בגלוי כדי לעשות ממנה את האשה?

3. מה השיב רבן גמליאל לכופר שאמר לו שהוא יודע מה עושה הקב"ה?

4. לפי האיכא דאמרי הראשון, מה השיב רבן גמליאל לכופר שאמר שהוא יכול למנות את הכוכבים כמו הקב"ה?

5. לפי האיכא דאמרי השני, מה השיב רבן גמליאל לכופר שאמר שהוא יודע את מספר הכוכבים כמו הקב"ה?

6. מה השיב רבן גמליאל לכופר שאמר לו שמי שברא את ההרים לא ברא את הרוח, משום שפעלים שונים נזכרו בקשר לבריאת כל אחד מהם?

ויכוחים נוספים של חכמים

1. מה אמר האמגוש לאמימר?

2. מה השיב לו אמימר?

3. מה הציע הקיסר לרבי תנחום, ומה השיב לו רבי תנחום?

4. להיכן השליך הקיסר את רבי תנחום, ומה קרה לו שם?

5. מה הקשה הכופר על רבן גמליאל בקשר לשריית השכינה על התכנסות של עשרה יהודים?

6. מה השיב לו רבן גמליאל?

7. מה שאל המין את ר' אבהו על יחזקאל?

8. מה השיב ר' אבהו?

9. מה שאל המין את ר' אבהו על קבורת משה?

10. מה השיב ר' אבהו?

11. מה הסתירה בין הפס' בשמו"ב (ז, כג): ומי כְעַמָּד כְּיִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ, ובין הפס' בישעיה (מ, יז): כָּל הַגּוֹיִם כְּאֶין נִגְדוּ?

12. כיצד מיושבת הסתירה?

30) ובאבד רשעים רנה (משלי יא, י): דף לט ע"ב

1. הגמרא מביאה תיאור של רשע שעם מותו היתה רינה. על מי מדובר? _____
2. אילו שתי ראיות מביאה הגמרא לכך שהקב"ה אינו שמח במפלתן של רשעים? _____

3. כיצד מתקיים **ובאבד רשעים רנה** אם הקב"ה אינו שמח במפלת הרשעים?³ _____

מות אחאב

במל"א כב (לד-לח) נכתב על מות אחאב: וְאִישׁ מְשֵׁךְ בְּקֶשֶׁת לְתִמּוֹ וַיִּכֶּה אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשָּׁרְיָן וַיֹּאמֶר לְרַכְּבוֹ הַפֶּדֶךְ וְהוֹצִיאֵנִי מִן הַמַּחְנֶה כִּי הַחֲלִיתִי. וַתַּעֲלֶה הַמֶּלֶחֶמָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהַמֶּלֶךְ הָיָה מַעֲמֵד בְּמַרְכָּבָה נֹכַח אָרֶם וַיָּמָת בְּעָרֶב וַיִּצָּק דָּם הַמֶּכָּה אֶל חִיק הָרֶכֶב. וַיַּעֲבֵר הָרֶנָּה בַּמַּחְנֶה כָּבֹא הַשָּׁמֶשׁ לְאֹמֶר אִישׁ אֶל עִירוֹ וְאִישׁ אֶל אָרְצוֹ. וַיָּמָת הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא שְׁמֵרוֹן וַיִּקְבְּרוּ אֶת הַמֶּלֶךְ בְּשְׁמֵרוֹן. וַיִּשְׁטֹף אֶת הָרֶכֶב עַל בְּרַכַּת שְׁמֵרוֹן וַיִּלְקוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּמוֹ וְהִזְנוֹת רָחֲצוּ כַּדְּבַר ה' אֲשֶׁר דָּבַר.

1. מה שני הפירושים שהביאה הגמרא למילים וְהִזְנוֹת רָחֲצוּ כַּדְּבַר ה' אֲשֶׁר דָּבַר? _____

2. מה שני הפירושים שהביאה הגמרא למילים וְאִישׁ מְשֵׁךְ בְּקֶשֶׁת לְתִמּוֹ? _____

31) עובדיה שעל בית אחאב: דף לט ע"ב

במל"א יח (ג-ד) נכתב: וַיִּקְרָא אַחְאֵב אֶל עֶבְדֵי־הוֹ אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְעֶבְדֵיהוּ הָיָה יָרָא אֶת ה' מְאֹד. וַיְהִי בְּהַכְרִית אֵיזֶבֶל אֶת נְבִיאֵי ה' וַיִּקַּח עֶבְדֵיהוּ מֵאֶה נְבִיאִים וַיַּחְבִּיֵאם חֲמִשִּׁים אִישׁ בְּמַעְרָה וְכֻלְּכֶם לָחֶם וָמַיִם.

1. כיצד הסביר רבי יצחק את הקשר בין קריאת אחאב לעובדיה ובין העובדה שעובדיה היה ירא ה'? _____

2. במה היה, לפי רבי אבא, השבח שנאמר בעובדיה גדול מן השבח שנאמר באברהם אבינו? _____

3. באיזה שכר זכה עובדיה, לפי רבי יצחק, על הצלת מאה נביאי ה'? _____
4. אילו שני הסברים הובאו בגמרא לכך שעובדיה חילק את הנביאים שהציל לשתי קבוצות של חמישים? _____

5. מה שני ההסברים שהביאה הגמרא לכך שעובדיה ניבא דווקא על אדום? _____

6. הסבר את הפתגם העממי: מניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא (ראה רש"י). _____

7. על מי עוד נאמר לפי רבי יוחנן בשם רשב"י הפתגם העממי הזה? ומדוע? _____

8. מה הפתגם העממי האחר שהביא רב דימי? _____

3 עיין במהר"ל, ספר חדושי אגדות, על הגמרא שלנו (ח"ג, עמ' קנז): אינו שש וכו'. פירוש כי השמחה הוא כאשר יש לו שלימות, ואז נמצא השמחה, והי' יתברך רצה בבריאתם מפני שהוא עלת הכל. וכאשר נברא העולם נאמר (תהלים ק"ד) ישמח ה' במעשיו מפני שהי' יתברך רוצה וחפץ במעשיו, ואיך ישמח בהפסד שלהם כמו שאמרו מעשי ידי טובעים ואתם רוצים לומר שירה. לכך הוא אינו שש. אבל משיש אחרים, כי לנבראים אחרים, הרשעים מצירים ומתנגדים להם, ובמפלתן ראוי שישישו אחרים. וזה מבואר. הסבר לפי המהר"ל את ההבדל בין האיסור למלאכים לשיר בשל צערו של ה' על מעשי ידיו שטובעים בים, ובין השמחה והשירה של בניי: _____

(32) מלך מואב: דף לט ע"ב

לאחר שהגמרא הזכירה את העונש שהעניש דוד המלך את המואבים. לאחר מכן עוברת הגמרא לעסוק במעשה של מיִשע מלך מואב בזמן מלחמת יהורם בן אחאב יחד עם יהושפט מלך יהודה נגדו, כפי שנכתב במל"ב ג, (כו-כז): וַיָּרָא מֶלֶךְ מוֹאָב כִּי חָזַק מִמֶּנּוּ הַמְּלָחָמָה וַיִּקַּח אוֹתוֹ שִׁבְעַת מְאוֹת אִישׁ שֶׁלֶף חָרֵב לְהִבְקִיעַ אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם וְלֹא יָלְלוּ. וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יְמַלְךְ: פְּחַתְיָו וַיַּעֲלֵהוּ עִלָּה עַל הַחֲמָה וַיְהִי קֶצֶף גָּדוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מֵעֲלָיו וַיֵּשְׁבוּ לְאַרְצָם.

1. אילו שני הסברים הביאה הגמרא למעשה של מלך מואב?

 2. מדוע המעשה של מלך מואב גרם לקצף גדול על ישראל?

 3. למה גרם, לפי רבי חנינא בר פפא, הקצף הגדול שהיה על ישראל?

- ראינו קודם שעל עובדיה שעל בית אחאב נכתב במל"א (יח, ג): וְעַבְדֵיהוּ הִיָּה נִרְאָה אֶת ה' מֵאֲדָם. בעקבות זאת הגמרא משווה בין שני פסוקים. על אבישג השונמית נאמר במל"א (א, ד): וְהַנְּעִרָה יָפָה עַד מֵאֲדָם; ועל שרה אמנו נתב בבראשית (יב, יד): וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הוּא מֵאֲדָם.
4. מי, על פי פסוקים אלה, היתה יפה ממי – שרה או אבישג? הוכח!

שם משמואל פרשת תרומה - שנת תרע"ה

במד"ר (פי ל"ה) א"ר חנינא לא היי העולם ראוי להשתמש בארזים אלא לא נבראו אלא בשביל המשכן ובשביל בהמ"ק. והדברים צריכין פירוש שאין אילן הארז יקר כל כך ואין בו כל כך שבת. ונראה לפרש עפ"י מה שאמרו ז"ל (תענית כ" ע"ב) לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארז, וזה שרמזו שמדה זו לא היה העולם ראוי להשתמש בה, ומה תועלת יש בה, ולא נבראה אלא בשביל המשכן ובהמ"ק. כבש"ס יומא (ע"ב). עצי שטים עומדים שעומדים לעולם ולעולמים, ולכאורה אינו מובן מה תועלת יש בזה שהם גנוזים ועומדים, אך שהם פועל דמיוני לעוז והתחזקות של ישראל בעבודה שבל יתיאשו לרגלי שפלות מצבם בגשמיות וברוחניות, כי כל ענין משכן ובהמ"ק הוא ענין התחזקות לידע שה' יתברך רוצה בעמו ישראל ובא לשכון כבוד בתוכם. ולדוגמא זו נצרך אילן ארז למשכן ומקדש שהוא דבר קשה ויש לו קיום, מורה על התחזקות וכל רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו, ומתנה זו הניתנה לישראל עד עכשיו מתקיימת, וזה שאמרו ז"ל שמא תאמר אבד סברן ובטל סכויין תלמוד לומר עומדים שעומדים לעולם ולעולמים

הדרן עלך אחד דיני ממונות